

ANTIBIOTIKLARNING KO'P QO'LLANILISHI: QARSHILIKNING OLDINI OLISH USULLARI

Abdusalomova Xumora Abduvaqqos qizi

Toshkent farmatsevtika instituti

Klinik farmatsiya yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Sheravatov Shaxboz Yoqub o'g'li

Toshkent farmatsevtika instituti

Farmatsiya ishi yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Rajabova Mehrinigor Ravshan qizi

Eksperimental va sport farmakologiyasi kafedrasida 1-bosqich magistranti

Muxiddinova Gulyora Zuxriddin qizi

Toshkent farmatsevtika instituti

Farmatsiya yo'nalishi, 1-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20812916>

Annotatsiya

Antibiotiklarning haddan tashqari ko'p va noto'g'ri qo'llanilishi turli bakteriyalarda antibiotiklarga nisbatan chidamlilik, ya'ni rezistentlik rivojlanishiga olib keladi. Bu holat infeksiyon kasalliklarni davolash samaradorligining pasayishiga, davolash muddatining uzayishiga hamda yangi va kuchliroq dori vositalariga ehtiyoj ortishiga sabab bo'ladi. Ushbu maqolada antibiotiklarga qarshilik rivojlanishining asosiy sabablari, uning salbiy oqibatlari hamda rezistentlikni kamaytirish bo'yicha samarali profilaktik va boshqaruv usullari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ratsional terapiya, antibiotiklar, rezistentlik, antibiotik siyosati, nazorat, profilaktika.

THE OVERUSE OF ANTIBIOTICS: METHODS FOR PREVENTING RESISTANCE

Abstract

The excessive and improper use of antibiotics leads to the development of antibiotic resistance in various bacteria. This reduces the effectiveness of treatment, prolongs the duration of therapy, and increases the need for new and stronger medicines. This article analyzes the main causes of antibiotic resistance, its negative consequences, and effective preventive and management strategies aimed at reducing resistance.

Keywords: antibiotics, resistance, antibiotic policy, control, prevention, rational therapy.

ЧРЕЗМЕРНОЕ ПРИМЕНЕНИЕ АНТИБИОТИКОВ: МЕТОДЫ ПРОФИЛАКТИКИ РЕЗИСТЕНТНОСТИ

Аннотация

Чрезмерное и неправильное применение антибиотиков приводит к развитию устойчивости, то есть резистентности, у различных бактерий. Это снижает эффективность лечения инфекционных заболеваний, увеличивает продолжительность терапии и вызывает необходимость разработки новых, более сильных лекарственных средств. В данной статье анализируются основные причины развития антибиотикорезистентности, ее негативные последствия, а также эффективные методы профилактики и управления, направленные на снижение резистентности.

Ключевые слова: антибиотики, резистентность, антибиотическая политика, контроль, профилактика, рациональная терапия.

Kirish

Antibiotiklar infeksiyon kasalliklarni davolashda eng muhim dori vositalaridan biri hisoblanadi. Biroq ularning noto'g'ri, asossiz yoki ortiqcha qo'llanilishi bakteriyalarda antibiotiklarga nisbatan chidamlilik — rezistentlik rivojlanishiga sabab bo'ladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, antibiotiklarga rezistentlik bugungi kunda global sog'liqni saqlash tizimi oldida turgan eng dolzarb muammolardan biridir.

Antibiotiklarning noto'g'ri ishlatilishiga quyidagilar kiradi: davolash kursining to'liq tugallanmasligi, antibiotiklarni shifokor tavsiyasisiz qabul qilish, virusli infeksiyalarni antibiotiklar bilan davolash, shuningdek, veterinariya va qishloq xo'jaligida antibiotiklardan ortiqcha foydalanish. Bunday holatlar natijasida bakteriyalar o'z genetik tarkibida o'zgarishlar hosil qilib, antibiotiklarga chidamli shakllarga aylanishi mumkin.

Antibiotiklarga qarshilik bugungi kunda global miqyosdagi eng muhim tibbiy va farmatsevtik muammolardan biri hisoblanadi. Antibiotiklarning nazoratsiz qo'llanilishi oddiy infeksiyalarni ham davolashni qiyinlashtirishi, og'ir asoratlar va o'lim holatlari ko'payishiga olib kelishi mumkin.

Maqolaning dolzarbligi quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

Birinchidan, antibiotiklarga qarshilik jahon miqyosidagi muammo bo'lib, har yili millionlab insonlar samarali davolash imkoniyatidan mahrum bo'lmoqda. Ikkinchidan, yangi antibiotiklarni ishlab chiqish uzoq vaqt va katta mablag' talab etadi. Uchinchidan, O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlarda antibiotiklarning retseptsiz va nazoratsiz qo'llanilishi sog'liqni saqlash tizimiga jiddiy yuk bo'lishi mumkin.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi antibiotiklarning ortiqcha va noto'g'ri qo'llanilishi natijasida yuzaga kelayotgan bakterial rezistentlik muammosini tahlil qilish hamda uning oldini olish bo'yicha samarali usullarni tavsiya etishdan iborat.

Maqolaning muhim yo'nalishlari quyidagilardan iborat: antibiotiklarga qarshilikning sabablari va oqibatlarini o'rganish, antibiotiklardan oqilona foydalanish tamoyillarini yoritish, profilaktika va muqobil terapiya usullarini tahlil qilish, antibiotiklarni nazorat qilish bo'yicha davlat siyosatini takomillashtirish hamda ilmiy izlanishlarni rivojlantirish zarurligini asoslash.

Antibiotiklarga rezistentlikning oldini olishda ratsional antibiotik terapiyasini yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega. Antibiotiklar faqat shifokor tomonidan belgilanganda va kasallikning bakterial kelib chiqishi tasdiqlangandan keyingina qo'llanilishi lozim. Keng spektrli antibiotiklar esa faqat zarur holatlarda ishlatilishi kerak.

Antibiotiklar iste'molini nazorat qilish ham muhim choralardan biridir. Kasalxonalar va farmatsevtika tizimida antibiotiklardan foydalanishni tartibga soluvchi maxsus dasturlar ishlab chiqilishi zarur. Davlat miqyosida antibiotiklarning faqat retsept asosida berilishi qat'iy nazorat qilinishi lozim. Qishloq xo'jaligi va chorvachilikda antibiotiklardan foydalanish bo'yicha aniq qoidalar ishlab chiqilishi va ularga rioya etilishi talab qilinadi.

Aholi o'rtasida targ'ibot ishlarini kuchaytirish ham katta ahamiyatga ega. Fuqarolar antibiotiklarni noto'g'ri ishlatish xavfi va uning oqibatlari haqida xabardor qilinishi kerak. O'z-o'zini davolashdan qochish va faqat shifokor tavsiyasiga amal qilish madaniyatini shakllantirish zarur.

Sog'liqni saqlash tizimida infeksiyalar profilaktikasini kuchaytirish ham antibiotiklarga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi. Bemorlar va tibbiyot xodimlari gigiyena qoidalariga qat'iy rioya qilishi, kasalxonalarda antiseptik va dezinfeksiya vositalari keng qo'llanilishi lozim. Immunizatsiya va emlash dasturlarini kuchaytirish orqali bakterial infeksiyalar tarqalishining oldini olish mumkin.

Shuningdek, yangi antibiotiklar va muqobil dori vositalarini izlash ham muhim ahamiyatga ega. Bakteriyalarga qarshi kurashda probiotiklar, bakteriofag terapiyasi va boshqa innovatsion usullarni qo'llash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilishi lozim. Ushbu maqola antibiotiklarga qarshilikka qarshi kurashish bo'yicha ilmiy asoslangan yondashuvlarni taklif etadi. Uning samaradorligi bir necha yo'nalishda namoyon bo'ladi.

Avvalo, maqola ratsional antibiotik siyosatini shakllantirishga yordam beradi. Unda tibbiyot xodimlari va farmatsevtlar uchun antibiotiklardan oqilona foydalanish bo'yicha muhim tavsiyalar berilgan. Shuningdek, bemorlarni xabardor qilishga xizmat qiladi, chunki antibiotiklarni shifokor nazoratisiz iste'mol qilishning salbiy oqibatlarini yoritilgan.

Bundan tashqari, maqola ilmiy tadqiqotlar va innovatsion yondashuvlarni qo'llab-quvvatlaydi. Yangi antibiotiklar, probiotiklar, bakteriofag terapiyasi va boshqa muqobil davolash usullarini o'rganish zarurligi asoslab berilgan. Sog'liqni saqlash tizimida gigiyena, dezinfeksiya va infeksiyalar profilaktikasini kuchaytirish bo'yicha tavsiyalar ham maqolaning amaliy ahamiyatini oshiradi.

Ushbu maqola antibiotiklarga qarshilik muammosi bo'yicha chuqur tahlil va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga olgan sababli bir qator afzalliklarga ega.

Birinchidan, maqola ilmiy asoslangan yondashuvga ega bo'lib, xalqaro tashkilotlar ma'lumotlari va ilmiy adabiyotlarga tayangan holda tayyorlangan. Ikkinchidan, unda antibiotiklarga qarshilikning sabablari, oqibatlarini va oldini olish strategiyalari keng yoritilgan. Uchinchidan, ratsional antibiotik terapiyasi, sog'liqni saqlash tizimida nazorat choralarini kuchaytirish, bemorlarni xabardor qilish kabi yo'nalishlar bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Maqola shifokorlar, farmatsevtlar, tibbiyot sohasi mutaxassislari va keng jamoatchilik uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Maqolada olib borilgan tahlillar natijasida antibiotiklarga qarshilikning keng tarqalishiga olib kelayotgan asosiy omillar va ularni bartaraf etish usullari aniqlandi. Antibiotiklardan noto'g'ri foydalanish bakteriyalarning chidamliligini oshirib, infeksiyon kasalliklarni davolashni tobora murakkablashtiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, antibiotiklarni shifokor tavsiyasisiz qabul qilish, noto'g'ri dozada ishlatish, davolash kursini oxirigacha tugatmaslik va antibiotiklardan chorvachilikda nazoratsiz foydalanish rezistentlik rivojlanishining asosiy sabablaridan hisoblanadi.

Antibiotiklardan oqilona foydalanish, ularni faqat shifokor tavsiyasi asosida qabul qilish, bemorlarning tibbiy ko'rsatmalarga qat'iy amal qilishi, kasalxonalarda aseptika va antiseptika qoidalariga rioya etilishi muhim profilaktik choralaridir. Shuningdek, emlash dasturlarini kengaytirish orqali bakterial infeksiyalar tarqalishini kamaytirish mumkin.

Antibiotiklarni retsept asosida berish tizimini kuchaytirish, qishloq xo'jaligida ulardan foydalanishni cheklash va muqobil terapiya usullarini rivojlantirish ham muhim natijalar sifatida ko'rsatildi. Probiotiklar, bakteriofaglar va boshqa innovatsion terapiya usullari bakteriyalarning antibiotiklarga chidamliligini kamaytirishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Xulosa

Antibiotiklar zamonaviy tibbiyotda muhim o‘rin tutadi. Biroq ularning noto‘g‘ri va ortiqcha qo‘llanilishi global sog‘liqni saqlash tizimi uchun jiddiy muammolarni yuzaga keltirmoqda. Antibiotiklarga rezistentlikning ortishi infeksiyon kasalliklarni davolash samaradorligini pasaytiradi, davolanish muddatini uzaytiradi va o‘lim ko‘rsatkichlarining oshishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Antibiotiklarga qarshilikning oldini olish uchun davlat darajasida qat‘iy nazorat, sog‘liqni saqlash tizimida ratsional antibiotik siyosatini yuritish, aholining tibbiy savodxonligini oshirish va antibiotiklarni faqat shifokor tavsiyasi bilan qo‘llash zarur. Kasalxonalarda gigiyena, aseptika va antiseptika qoidalariga qat‘iy rioya qilish, emlash dasturlarini kuchaytirish ham muhim profilaktik choralar hisoblanadi.

Bundan tashqari, yangi antibiotiklar ishlab chiqish, muqobil terapiya usullarini o‘rganish va bakterial rezistentlikka qarshi innovatsion yondashuvlarni qo‘llash bo‘yicha ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish lozim. Antibiotiklarga qarshilik muammosi faqat bitta davlat yoki soha bilan cheklanmaydi. Bu global muammo bo‘lib, uni hal qilish uchun xalqaro miqyosda muvofiqlashtirilgan harakatlar talab etiladi.

Farmatsevtlar, shifokorlar, sog‘liqni saqlash organlari va jamiyat birgalikda harakat qilgan taqdirdagina antibiotiklarning samaradorligini saqlab qolish va kelajak avlodlar salomatligini himoya qilish mumkin bo‘ladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. World Health Organization. (2024). *Global Action Plan on Antimicrobial Resistance*. WHO.
2. Centers for Disease Control and Prevention. (2023). *Antibiotic Resistance Threats Report*. CDC.
3. European Medicines Agency. (2023). *Guidelines on Responsible Antibiotic Use*. EMA.
4. Brunton, L. L., Hilal-Dandan, R., & Knollmann, B. C. (2022). *Goodman & Gilman’s: The Pharmacological Basis of Therapeutics*.
5. Katzung, B. G. (2021). *Basic and Clinical Pharmacology*. McGraw-Hill.